

Asia: VN/23860/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta (jälkikäteistarkistus, asiakasmaksumuutokset)

Lausunnonantajan lausunto

1. Jälkikäteistarkistusta koskevat ehdotukset / Förslag till justering i efterhand

Periaate omavastuusta alueille, joilla ei ole itsenäisiä keinoja rahoituksen hankkimiseen on haastava. Esitetty omavastuuosuus jälkikäteistarkistukseen lisäisi valtion rahoitusta hyvinvointialueille tilanteessa, joissa alueet ovat ylijäämäisiä, mutta vastaavasti se vähentäisi rahoitusta tilanteessa, joissa alueet ovat alijäämäisiä.

VM:n 8.5.2024 päivätyn ”Hyvinvointialuelouden näkymät” -muistion mukaan vain noin puolet hyvinvointialuista onnistuisi kattamaan taseeseensa kertyneet alijäämät vuoden 2026 loppuun mennessä. Hyvinvointialuelain 115 § edellyttää, että taloussuunnitelma laaditaan siten, että budjetti on tasapainossa tai ylijäämäinen kahdessa vuodessa talousarviovuoden päätyttyä. On siis mahdollista, että useiden hyvinvointialueiden taloussuunnitelmissa kustannuskehitys on arvioitu liian maltilliseksi. Alueilta kantautuvan viestin mukaan on hyvin epärealistista, että alueet olisivat ylijäämäisiä vuonna 2026, vaikka lakiin liitetyissä alueiden taloussuunnitelmiin perustuvissa vaikutusarvioissa näin arvioidaankin.

Kun lakiesityksen vaikutuksia jälkikäteistarkistuksen omavastuusta arvioi, näyttää varteenotettavalta vaihtoehdolta, että hyvinvointialueiden tulevaan kustannuskehitys on lähempänä VM:n laatimaa painelaskelmaa (jossa alueiden rahoitusta korotetaan vuosittain THL:n palveluntarvearvion ja VM:n hyvinvointialueindeksin ennusteen mukaan), kuin alueiden omia taloussuunnitelmia.

On siis realistista olettaa, että alueet eivät tulevana vuosina ole ylijäämäisiä, jolloin nyt esitetystä omavastuusta tulisi automaattinen leikkuri valtion rahoitukseen, jonka mittaluokka 20-110 miljoonaa euroa vuosittain vuosina 2027-2030. Haasteena omavastuun asettaminen alueille, joilla ei ole omia rahoituskeinoja – alueet joutuvat kattamaan omavastuunsa palveluita karsimalla.

JHL esittää, että hyvinvointialueiden jälkikätestarkistuksen omavastuun voimaantuloa lykättäisiin vuodella, jotta alueet saisivat toimintansa käynnistettyä ja ehtisivät toteuttaa omia säästötoimiaan. JHL esittää myös, että täysimääräisen omavastuun suuruutta rajattaisiin esimerkiksi 90%:iin, nyt esitetyn 70% sijaan. Tai vastaavasti palveluntarpeen kasvun huomiointia rahoituksessa pitäisi korottaa nykyisestä 80%:sta esimerkiksi 90-100% mittaluokkaan.

2. Asiakasmaksumuutosten huomioon ottaminen rahoituksessa / Beaktande av ändringar i klientavgifterna i finansieringen

Asiakasmaksumuutoksien vaikutusta ei tulisi huomioida täysimääräisenä rahoituksen muutoksena tehtävämuutoksia vastaavalla tavalla. Jos asiakasmaksuperusteita muutetaan, esim. enimmäismaksumäärää nostetaan, ei valtion rahoitusta tulisi vähentää täysimääräisenä. Asiakasmaksujen muutoksiin olisi perusteltua asettaa omavastuuosuus, joka mahdollistaisi alueille taloudellista liikkumavaraa toimintojensa suunnittelussa sekä asiakasmaksujen määräytymisessä.

Muutoin hyvinvointialueilla tulee olemaan erittäin paljon haasteita lakisäätiestä enimmäismaksumäärää alaisempien asiakasmaksujen ylläpito, ja enimmäismaksuista käytännössä muodostuu samalla vähimmäismaksuja.

Lisäksi, kun hallitus on hallitusohjelmassa ja kehysriihessä 2024 päättänyt yhteensä noin 150 miljoonan euron tuottotavoitteesta hyvinvointialueiden asiakasmaksuille, niin JHL muistuttaa, että oikeudenmukaisuusnäkökulmasta olisi erittäin perusteltua täydentää tätä säästötavoitetta asetuksella, joka ohjaisi hyvinvointialueita kohdentamaan asiakasmaksujaan asiakkaiden maksukyvyn mukaisesti asiakasmaksulain mahdollistamalla tavalla.

3. Pelastustoimen riskikertoimen tietopohjan tarkentaminen / Precisering av dataunderlaget för riskkoefficienten för räddningsväsendet

Ajantasaisen tietopohjan ylläpito pelastustoimen palveluiden tarpeesta on kannatettava tavoite. Tosin jatkovalmistelussa on muistettava, että teknisluonteisistakin asioista paljastua yksityiskohtia, joiden seuraukset ovat laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä, jolloin niiden määrittäminen pelkällä asetuksella voi olla kestänytöntä.

Sinisalo Samuli

JHL - Håkan Ekström, puheenjohtaja. (Vastuuvalmistelija: Samuli Sinisalo, erityisasiantuntija)